

Att köpa teleskop

Några funderingar av Bosse Sandström,
inga torra data och fakta, bara frågor man måste söka svaren på själv

Förväntningar

- Billigt
- Kunna se allt i hög förstoring
- Vackra förggranna vyer a la Hubblebilder
- Kanske ta egna vackra bilder

Vad letar man efter

- Ser lagom proffsigt ut, hög imponansfaktor hos okunninga
- Billigt
- Mycket prylar i priset
- Hög förstoring

Var letar man

- Lokal optiker
- Postorder
- Internet

Helt fel ända att börja i!!

Rätt ända:

Ha inte bråttom, skaffa kunskap först.

Sök upp andra amatörastronomer och astronomiföreningar.

Gör klart för dig att astronomi är en hobby du vill satsa på.

Sök fakta på internet, inte prylar,

lär dig så mycket du kan om vad det finns att se på natthimlen som intresserar dig. Kolla bilder tagna med amatörteleskop och professionella teleskop.

Skaffa och läs några riktigt bra böcker och tidningar i ämnet

och lär dig hur ett teleskop fungerar och vilka egenskaper som är viktiga när observerar olika typer av objekt. Det är precis som i Orwells "Animal farm" när djuren efter revolutionen mot den elaka bonden skriver upp de nya lagarna på ladugaveln "All animals are equal" men när grisarna sedan i lönnedom lägger till "but pigs are more equal than others". Alla teleskop är inte lika, alla typer har olika egenskaper och lämpar sig för olika saker. Ett teleskop är ett verktyg som skall avpassas för sin användning. Visst, man kan slå i spik och plana bräder med en motorsåg, men det är lättare och blir bättre med hammare och hyvel.

Några bra böcker är t.ex "Astronomi, så börjar man" och "Mitt första teleskop" av S.O Rehnlund. En annan bok som är bra är "Astronomi för alla" av Gunnar Welin (5-poängs allmän introduktionskurs till astronomi 1985)

För den som behärskar engelska, har lite förkunskaper i fysik och optik och brinner av lust för att lära sig mer om den optiska teorin bakom hur olika typer av teleskop och okular fungerar kan rekommenderas "Telescope optics" av Rutten & van Venroij, "How to make a telescope" av Jean Texereau, och "Star testing astronomical telescopes" av Suiter, alla böckerna från Willmann-Bell.

Visst, det är inte nödvändigt att kunna allt detta, men det ökar chansen att man gör ett val man blir nöjd med när man köpt sitt första teleskop, och att man vet vad man skall söka efter för sitt andra, tredje...

Observera tillsammans med andra amatörastronomer

i deras teleskop och lär dig vad du skall ha för realistiska förväntningar på vad du kan se. Om du inte vet vad du skall leta efter, kommer du bara se en hopar intetsägande ljusprickar, och det tröttnar du snart på.

Lär dig att hitta på stjärnhimlen,

stjärnor, stjärnbilder och andra saker du kan se med blotta ögat och med en vanlig fältkikare, kan du lära dig själv. En monteringsvinkel från Clas Ohlson för att sätta fältkikaren på ett fotostativ är den mest prisvärda astronomipryl man kan köpa.

Skaffa ett planetarieprogram eller en bra stjärnkarta

typ "Skymap" (kostar pengar, Skymap.com) Starry Night (kommersiellt, kostar pengar), "Cartes du ciel" (fritt, <http://www.ap-i.net/skychart/index.php>) med flera. Detta är för amatörastronomen vad karta är för orienteraren.

Gör klart för dig vad du skall använda teleskopet till.

Beakta en del viktiga omständigheter:

- 1 Hur bra är din syn, behöver du ha glasögon. Du kanske behöver ha glasögon på när du ser genom teleskopet. Varför kommer du att upptäcka när du lär dig mer.
- 2 Var kommer du att hålla till?, fast obsplats eller portabel utrustning. Det blir inte av att ställa upp grejor som tar en halvtimme att plocka iordning, blir lätt kvar i garderoben.
- 3 Har du någon obsplats med riktigt mörk himmel, utan en massa hus som skapar oro i luften genom värmeläckage.
- 4 Hur skall du transportera grejorna? Grejorna måste tåla transporter utan att tappa kollimering (Optisk justering)
- 5 Är du beredd att stå ute och frysa på vintern. Obsmöjligheterna är för de flesta ändamål begränsade till höst, vinter och förvår.

Vad är alltid viktigt:

- 1 Bra optisk kvalitet på den optiska tuben
- 2 Bra optisk kvalitet på okularen
- 3 Stabil och ändamålsenlig montering
- 4 Stabilt stativ

Du måste lära dig bedöma dessa saker eller hitta någon som kan hjälpa dig. Endast de erkända kvalitetsmärken kan man lita tillräckligt på för att köpa osett. Men de ligger i en helt annan prisklass än de billiga "nybörjarteleskopen".

Men om man ändå börjar i fel ända

kommer man med stor sannolikhet att upptäcka att det inte blev som man tänkt sig. Besviknen kanske man sedan tycker att astronomi är blå-hä.

Var det allt man ser?

tänker man när man bara ser en massa vita prickar man inte vet något om.

Blir det inte bättre skärpa än så här?

tänker man när allt är suddigt för att man överskrider gränsen för teleskopets förmåga.

Vart tog alla färgerna vägen?

när man upptäcker att det enda seendet i ögat som ger en bild åt dig är ditt svart-vita seende, inte pga teleskopet, utan för att ditt öga är just bara ditt öga och inte en kamera med långtidsexponering.

Jag har nu inte gett en massa fakta och tekniska data för ett lämpligt teleskop att köpa.

Det går helt enkelt inte.

Du får här en läxa att göra

som skall hjälpa dig att ta reda på tillräckligt mycket, för att själv kunna avgöra vad du skall köpa.

Om du är den vetgiriga typ du behöver vara för att göra astronomi till ett av dina (stora) intressen kommer du att tycka att lärandet är en belöning i sig, förutom att du kommer att bli nöjd med ditt framtida köp av ett teleskop som passar dig.

Hur kan jag veta det här?

Det är enkelt, jag höll själv på att börja i fel ända. Ett par månaders studier av ämnet på internet, biblioteket, möte med andra amatörastronomer visade mig att det jag från början tänkt mig bara hade en egenskap av betydelse i slutänden, det var billigt. Men jag insåg att jag inte kunde nöja mig med vad jag skulle få för 3000 kronor. Det var alltså att antingen minska mina förväntningar, men det skulle betyda att jag fick ställa mig frågan "Är det överhuvud taget någon ide att hålla på med det här?", eller inse att det jag ville ha kostade åtskilligt mer (5-10 gånger) och då var det bara att lägga ett förslag hos regeringen om kontanta medel och hoppas på en gynnsam inställning (vilket jag lyckade få igenom). Ett annat alternativ är att vara flitig besökare på observationskvällar, där finns alltid andras teleskop att titta, och det kostar inget.